

ВИКЛИК ЧАСУ: ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНУ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Коваленко Валентин Васильович

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент

Національної академії правових наук України

м. Київ, Україна

Маркером академічної доброчесності вважається рівень оригінальності авторського тексту наукового рукопису. Навпаки, «інтелектуальна крадіжка» полягає у відсутності відповідних посилань, «зносок» на первинний оригінал, перше джерело.

Так, статтю 42 Закону України «Про освіту», визначено форми академічної недоброчесності, до яких, зокрема, відносять: академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів; фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання; обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування; хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі; не об'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти; надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання; вплив у будь-якій формі (прохання,

умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання [1].

Наступним Законом України, у якому законодавцем здійснено спробу визначити критерії добросовісності/недобросовісності, є Закон України «Про вищу освіту». Стаття 1 Закону була доповнена пунктом 1⁻¹ «академічна добросовісність» – сукупність етичних принципів та визначених Законом України «Про освіту», цим Законом та іншими законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [2].

Під час атестації здобувачів вищої освіти: рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації скасовується закладом вищої освіти у разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної добросовісності, зокрема наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [2]. Також, цим Законом, заклад вищої освіти зобов'язується мати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, у тому числі затверджену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної добросовісності (кодекс академічної добросовісності).

Разом з тим, у вітчизняному законодавстві, ціла низка нормативних актів декларують / регламентують / захищають авторське право, інтелектуальну власність: Конституція України, Кодекс про адміністративні порушення, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України.

Актуальність та важливість для держави цієї проблеми окреслюється тим, що вже в умовах воєнного стану, в Україні прийнято абсолютно новий Закон «Про авторське право і суміжні права». Він регулює відносини щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських та/або суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*suigeneris*), пов'язаних зі сферою авторського права та/або суміжних прав [3].

Більше того, станом на поточний час, до нього внесена низка змін та доповнень.

Вважаємо слушною та послідовною позицію законодавця, за якою є викликана часом необхідність у прийнятті окремого Закону України «Про академічну добросовісність». Зокрема, Голова комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій Сергій Бабаєв зраховує, що парламент ухвалить згаданий закон ще у 2023 році [4].

У такому фундаментальному документі, видається, мають бути чітко прописані наступні положення: які є види порушень для здобувачів третього (освітньо-наукового / освітньо-творчого) рівня та яку передбачено відповідальність. Поряд з цим, також: поняття академічної доброчесності та ознаки, види, форми недоброчесності; загальні засади забезпечення академічної доброчесності; дотримання вимог академічної доброчесності у педагогічній, науково-педагогічній, науковій діяльності та під час проведення експертиз; забезпечення академічної доброчесності під час присвоєння (присудження) кваліфікації, наукового ступеня, вченого звання. Окремим розділом Закону – «Порушення академічної доброчесності та види таких порушень», «Реагування на порушення доброчесності», академічна відповідальність педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, аспірантів, докторантів; позбавлення кваліфікації, скасування рішення про присудження наукового ступеня, вченого звання та, нарешті, академічна відповідальність закладу освіти, наукової установи, наукового керівника.

Варто також буде задекларувати, що законодавство про авторське право та суміжні права, застосовується до відносин у сфері забезпечення академічної доброчесності у частині, що не врегульовується цим Законом.

Таким чином, у ніші забезпечення якісного та справді актуального для врегулювання суспільних відносин у воєнний час наукового продукту (наукових публікацій, дисертацій, монографій, інших наукових розробок) -потрібен фундаментальний правовий акт, у якому буде чітко регламентовано: які є види порушень на відповідних освітніх рівнях, яку передбачено відповідальність для суб'єктів освітнього процесу.

Література:

1. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014. № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87#w1_1.

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20?new=1&find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81#Text>.

4. Голова комітету Ради Бабакрозраховує на ухвалення Закону «Про академічну доброчесність» у 2023 році. Інформаційне агенство Інтерфакс Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/891461.html>.